

การวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนใน จังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0

Analysis of A Confirmatory Factor Model of Community Enterprise Management in Sakon Nakhon Province to Thailand 4.0

จักรเรศ เมตตะธำรงค์* จันทิมา พรหมเกษ และ กนกกาญจน์ วิชาศิลป์
Jakret Mettathamrong, Chanthima Phromket and Kanokkan Vichasilp*

คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร จ.สกลนคร 47160
Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology Isan, Sakon Nakhon Campus, Sakon
Nakhon, 47160, Thailand

*Corresponding author: Email: kkai6688@gmail.com

(Received: December 19, 2018; Accepted: August 16, 2019)

Abstract: This research aimed to study the community enterprise management model in Sakon Nakhon province for Thailand 4.0. The research sampling was 400 entrepreneurs from 18 districts. The research tool was a questionnaire and factor analysis to confirmatory factor and orthogonal rotation by a varimax method and used maximum likelihood to test value. The result of the test by KMO = 0.909 Bartlett's test of sphericity found that variables had relationships at a significance 0.000 showing the data were related. Therefore, a factor analysis can be used for analysis. The result of factor analysis had 2 components and 6 variables that is a feature of community enterprise management: include 1) Innovation management 2) Evaluation management 3) Wisdom management 4) Stable management 5) Plan management and 6) Sufficiency economy management. The analysis of structural base according to the hypothesis that the result for studying the confirmatory factor analysis of community enterprise management model in Sakon Nakhon province for Thailand 4.0 was confirmed by the empirical data. The goodness of fit indicated the good level which means the construct validity.

Keywords: Management, enterprise management, Thailand 4.0

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครจำนวน 400 คน จากอำเภอต่าง ๆ ทั้ง 18 อำเภอ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และหมุนแกนแบบ Oblique Rotation โดยวิธี Varimax และประเมินค่าด้วยวิธีความเป็นไปได้สูงสุดโดยผลการวิจัยมีค่า KMO เท่ากับ 0.909 และค่า Bartlett's test of sphericity มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.000 แสดงว่าข้อมูลมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นสามารถที่จะนำข้อมูลไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ผลของการวิเคราะห์ได้ 2 องค์ประกอบ และ 6 ตัวแปรที่เป็นรูปแบบของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการนวัตกรรม 2) การประเมินผล 3) การบริหารจัดการภูมิปัญญา 4) การบริหารจัดการกับความมั่นคง 5) การบริการจัดการแผน และ 6) การบริหารจัดการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์สมการโครงสร้างตามสมมติฐาน

ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 มีความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง

คำสำคัญ: การบริหาร การจัดการวิสาหกิจชุมชน ไทยแลนด์ 4.0

คำนำ

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เป็นการบริหารจัดการที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินกิจการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากต่อวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะการมุ่งเน้นทางด้านนวัตกรรม ภูมิปัญญา การประเมินศักยภาพตนเอง การบริหารจัดการ สมาชิก การวางแผน รวมถึงการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเข้าด้วยกัน นอกจากนี้แล้ว ยุทธศาสตร์ของภาครัฐได้หาทางส่งเสริมในการสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการหาทางเปลี่ยนมุมมองของคนในชุมชนให้เห็นสิ่งที่ตนเองมีอยู่ คือทรัพย์สินที่มีราคาสามารถเพิ่มรายได้หารู้จักจัดการกับทรัพย์สินนั้นอย่างชาญฉลาด อันหมายรวมถึงความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทักษะฝีมือ ธรรมชาติ ความสงบ วิถีชีวิต พืชผลทางการเกษตร และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมของชุมชน ดังเช่นนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ต้องการให้ประชาชนในชนบท มีอาชีพ มีรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการผลิตสินค้าและบริการ จากภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ชุมชนและท้องถิ่น (Community Development Department, 2004) อีกทั้งภาครัฐยังส่งเสริมให้ชุมชนมีการดำเนินงานในลักษณะของการรวมกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด ตลอดจนความเข้มแข็งทางการเงิน ให้สามารถผลิตสินค้าโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรที่มีอยู่ มาใช้เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้แก่ครอบครัว ด้วยการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (Office of the National Economic and Social Development Board, 2003)

การบริหารจัดการเพื่อมุ่งสู่การเป็นไทยแลนด์ 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจใหม่ของประเทศไทย

โดยการบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นภารกิจในการขับเคลื่อนประเทศไทย ซึ่งคำว่า ไทยแลนด์ 4.0 เป็นนโยบายของภาครัฐที่จะใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนไทย (Jones and Pimdee, 2017) นอกจากนี้แล้ว ประเทศไทย 4.0 ยังมีผู้กล่าวว่าเป็นรูปแบบทางเศรษฐกิจ โดยอิงกับความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม เทคโนโลยีใหม่ คุณภาพการให้บริการที่มีคุณภาพสูง และนโยบายภาครัฐเน้นไปที่การสร้างนวัตกรรม เพื่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจ ซึ่งโมเดลไทยแลนด์ 4.0 มีปัญหาอยู่ที่ความไม่พร้อมในการสร้างนวัตกรรมเพื่อการแข่งขันของผู้ประกอบการ โดยปัญหาสำคัญนี้มาจากการขาดการสนับสนุนและเงินทุน (Pensute, 2017)

การวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 เป็นการศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยที่การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 ดำเนินการศึกษาในจังหวัดสกลนคร กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และผลลัพธ์ของการวิจัยนี้สามารถที่จะนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นำองค์ความรู้ไปสู่การฝึกอบรมให้กับบรรดาสมาชิกผู้ประกอบการให้มีความรอบรู้ในเรื่องของการบริหารจัดการ อีกทั้งยังเป็นแนวคิดในการต่อยอดงานวิจัยสำหรับผู้ที่มีความสนใจได้

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดสกลนคร

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,555 วิสาหกิจชุมชน (ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดสกลนคร เป็นตัวแทนในการตอบแบบสอบถาม กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 353 คน แต่การวิจัยครั้งนี้จะใช้จำนวนตัวอย่าง 400 คน (ความคลาดเคลื่อนน้อยกว่าร้อยละ 5) ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) อย่างมีสัดส่วนเพื่อให้ได้ตัวแทนในแต่ละอำเภอทั้ง 18 อำเภอในจังหวัดสกลนคร หลังจากนั้นก็ดำเนินการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) ในแต่ละอำเภอที่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมีนาคม – เดือนพฤษภาคม 2561

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รายละเอียดและลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยดำเนินการสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วยแบบสอบถามทั้งปลายปิด (close-ended question) และปลายเปิด (open-ended question) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เป็นลักษณะคำถามปลายปิด ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในกลุ่ม และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 เป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ประกอบด้วยข้อความทั้งหมด 37 ข้อคำถาม ลักษณะข้อคำถามเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม การประเมินผล ภูมิปัญญา การบริหารจัดการกับความมั่นคง แผนดำเนินงาน และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นลักษณะคำถามปลาย

เปิด และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด

2. การทดสอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการหาความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบ (try out) กับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดอุดรธานี จำนวน 30 ราย และนำคำตอบที่ได้จากการทดสอบ (try out) ไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อคำถามรายข้อ การหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ (item-total correlation) มีค่าระหว่าง 0.834-0.478 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของ Cronbach (1951) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.973

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามอำเภอต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ โดยขอความร่วมมือกับหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อขอเข้าเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 โดยใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบและหมุนแกนแบบ oblique rotation ซึ่งมีเงื่อนไขที่ว่าตัวแปรของปัจจัยในด้านเดียวกันต้องมีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยใช้วิธี varimax พบว่า การจัดกลุ่มของแต่ละตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบนั้นมีความชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้ได้ตัวแทนที่แท้จริงในแต่ละองค์ประกอบจึงต้องมีการกำหนดให้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปรตั้งแต่ 0.30 ขึ้นไป โดยเกณฑ์ในการกำหนดองค์ประกอบ มีดังนี้

1.1 ค่าคอมมูนาลิตี (communality : h^2) หรือค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบทั้งหมดที่อธิบายด้วยตัวแปรตัวหนึ่ง โดยมีค่าไม่น้อยกว่า 0.5 แสดงให้ทราบถึงในแต่ละองค์ประกอบนั้นจะมีตัวแปรร่วมกับองค์ประกอบอื่นมากน้อยเพียงใด

1.2 ค่าไอเกน (eigenvalue) ค่าที่ได้ต้องไม่น้อยกว่า 1.00 ประกอบด้วยตัวแปรไม่น้อยกว่า 2 ตัวแปร และมีค่าน้ำหนักปัจจัย 0.30 ขึ้นไปจึงจะถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่แท้จริง

1.3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) เป็นค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับองค์ประกอบ โดยจะต้องมีค่ามากกว่า 0.30 ตัวแปรใดมีน้ำหนักในองค์ประกอบใดมากควรจัดตัวแปรลงในองค์ประกอบนั้น

2. การวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งเป็นการยืนยันจำนวนองค์ประกอบและตัวที่บ่งชี้องค์ประกอบจากค่าไอเกน จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การประมาณค่าพารามิเตอร์ของโมเดลด้วยวิธีความเป็นไปได้สูงสุด(maximum likelihood) และตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลด้วยค่าสถิติไค-สแควร์ที่ต้องไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) และค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ต้องน้อยกว่า 3.00 ดัชนี CFI และ TLI มากกว่า 0.95 ค่า standardized RMR ต่ำกว่า 0.05 และค่า RMSEA ต่ำกว่า 0.05 ระดับนัยสำคัญของการทดสอบในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดไว้ที่ 0.05

ผลการศึกษา

ลักษณะพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.5 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 50 ปี ร้อยละ 63.2 สถานภาพสมรสแล้ว ร้อยละ 90.2 การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 68.5 มีสมาชิกภายในกลุ่มมากกว่า 25 คนขึ้นไป ร้อยละ 67.0 รายได้โดยประมาณ 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 30.5

ผลการศึกษาตัวแปรการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 ตัวแปรการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่ก่อให้เกิดมลพิษ และรักษาสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 3.98 รองลงมาคือ ภายในกลุ่มมีการแบ่งฝ่ายการทำงานอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 3.97 และภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบรรดาสมาชิกดำเนินงานโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินกิจการ มีค่าเฉลี่ย 3.86 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การคิดค้นนวัตกรรม ความชำนาญในการสร้างนวัตกรรม และการทำเทคโนโลยีมาใช้ในการกิจการมีค่าเฉลี่ย 2.75

Table 1. Validation of data to community enterprise management model in Sakon Nakhon province to Thailand 4.0 for factor analysis

Questionnaire	Number of variable	KMO	Bartlett's test of sphericity		
			Approx. chi square	df	Sig.
Community enterprise management model in Sakon Nakhon province to Thailand 4.0	37	0.909	15758.602	780	0.000*

Note: * $P < 0.05$

การวิเคราะห์โดยใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ จากตารางที่ 1 พบว่า การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล พบว่าค่า Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) มีค่าอยู่ที่ 0.909 และมีค่า Bartlett's test of sphericity แสดงถึงนัยสำคัญทางสถิติที่

0.000 ซึ่งเปรียบเทียบกับค่า $P < 0.05$ แสดงให้เห็นว่าข้อมูลแต่ละปัจจัยของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีความเหมาะสมสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้

Table 2. Factor analysis results of community enterprise management model in Sakon Nakhon province to Thailand 4.0

Number	Namely of factor	Extraction	Eigen value	Percent of variance	Percent of cumulative
1	Plan management	0.806	6.480	16.200	16.200
2	Evaluation management	0.707	5.992	14.979	31.179
3	Sufficiency economy management	0.670	5.487	13.717	44.896
4	Stable management	0.619	4.081	10.201	55.098
5	Innovation management	0.771	3.947	9.868	64.966
6	Wisdom management	0.584	2.150	5.376	70.342

จากตารางที่ 2 ค่าไอเกน ค่าที่ได้มากกว่า 1.00 ทุกองค์ประกอบ มีตัวแปรมากกว่า 2 ตัว

แปรขึ้นไป อันเป็นค่าที่สามารถยอมรับได้ โดยทั้ง 6 องค์ประกอบมีค่าคอมมูนาลิตีมากกว่า 0.50

Table 3. Show the factor loading and value of CR and AVE.

Item	Namely of factor	Loadings	CR	AVE
Process	Innovation management	0.876	1.035	0.828
	Evaluation management	0.840		
	Wisdom management	0.684		
	Stability management	0.598		
Develop	Plan management	0.894	0.703	0.542
	Sufficiency economy management	0.775		

จากตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวแปรมีค่ามากกว่า 0.30 และผลการวิเคราะห์พบว่า องค์ประกอบที่ 1 ชื่อการบริหารจัดการด้วยกระบวนการ ประกอบด้วย 4 ตัวแปรคือ 1) การบริหารจัดการนวัตกรรม 2) การประเมินผล 3) การบริหารจัดการภูมิปัญญา และ 4) การบริหารจัดการกับความมั่นคง และองค์ประกอบที่ 2 ชื่อการบริหารจัดการด้วยการพัฒนา ประกอบด้วย 2 ตัวแปรคือ 1) การบริหารจัดการแผน และ 2) การบริหารจัดการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การแสดงค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (composite reliability-CR) และค่าความเที่ยงตรงภายในพิจารณาจากค่า

(average variance extracted evaluation-AVE) ไม่ควรต่ำกว่า 0.50 จากตารางที่ 3 ค่า CR และ ค่า AVE สูงกว่า 0.50 แสดงว่าเครื่องมือวิจัยที่ถูกพัฒนาขึ้นมีความเที่ยงตรง

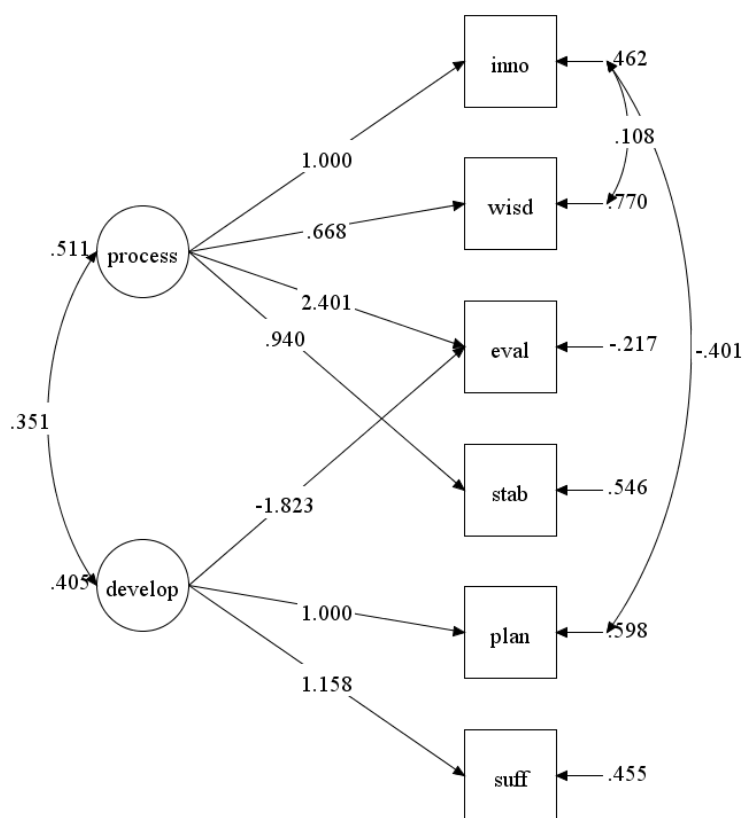
การวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยใช้โปรแกรม Mplus (ภาพที่ 1) จากการวิเคราะห์ มีการปรับโมเดล 2 ครั้ง โดยครั้งแรกดำเนินการปรับค่าความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการด้วยการพัฒนา(develop)กับการประเมินผล (eval) ผลของการปรับโมเดลตามคำแนะนำของโปรแกรมก็ยังไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงดำเนินการปรับโมเดลรอบที่

สอง ดำเนินการปรับค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรที่สังเกตได้ 2 ตัวแปร คือ การบริหารจัดการนวัตกรรม (inno) กับการบริหารจัดการภูมิปัญญา (wisd) และ การบริหารจัดการนวัตกรรม (inno) กับการบริหารจัดการแผน(plan) หลังจากที่ได้ปรับโมเดลตามคำแนะนำของโปรแกรม ทำให้มีความสอดคล้องมากขึ้น โดยจากภาพ 1 เป็นการยืนยันจำนวนองค์ประกอบและตัวที่บ่งชี้องค์ประกอบจากค่าไอเกน (eigenvalue) การประมาณค่าพารามิเตอร์ของโมเดลด้วยวิธีวิธีความเป็นไปได้สูงสุด (maximum likelihood)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันที่ได้มีการปรับโมเดลตามคำแนะนำของโปรแกรม โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลด้วยค่าสถิติไค-สแควร์ที่ต้องไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) และค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ต้องน้อยกว่า 3.00 ดังนั้น CFI และ TLI มากกว่า 0.95 ค่า Standardized RMR ต่ำกว่า 0.05 และค่า RMSEA ต่ำกว่า 0.05 ระดับนัยสำคัญของการทดสอบในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดไว้ที่ 0.05 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 6 ตัว ซึ่งได้แก่ การบริหารจัดการนวัตกรรม (inno) การประเมินผล (eval) การบริหารจัดการภูมิปัญญา (wisd) การบริหารจัดการกับความมั่นคง (stab) การบริหารจัดการแผน (plan) และการบริหารจัดการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (suff) เป็นปัจจัยที่บ่งชี้ได้ถึงการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อบ่มงูสุไทยแลนด์ 4.0 ดังนั้นจากการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อบ่มงูสุไทยแลนด์ 4.0 กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อบ่มงูสุไทยแลนด์ 4.0 เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่สำคัญในการบริหารจัดการกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่ก่อให้เกิดมลพิษและรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่วิสาหกิจชุมชนเน้นย้ำในการดำเนินงาน เพราะปัจจุบันนี้ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด ต้องรู้จักใช้อย่างให้เกิดคุณค่ามากที่สุด สอดคล้องกับ Plengdeesakul and Plengdeesakul (2018) กล่าวถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชนให้เกิดคุณค่า นำมาบูรณาการกับภูมิปัญญาให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์เฉพาะกลุ่มและนำมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน สมาชิกมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ตนเองถนัด อีกทั้งสมาชิกในกลุ่มดำเนินงานโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ทำให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน นอกจากนี้แล้วการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในด้านของการคิดค้นนวัตกรรมรวมถึงการสร้างนวัตกรรม ซึ่งในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครยังมีการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้น้อยมาก รวมทั้งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่จะมาช่วยเสริมในการทำงานให้ดียิ่งขึ้นมีนักวิจัยหลายท่านให้ความสำคัญต่อการปรับใช้นวัตกรรมให้เข้ากับทุนมนุษย์ การสร้างสรรค์นวัตกรรมของผู้ประกอบการ และนวัตกรรมก็มีอิทธิพลมากต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องให้ความสำคัญเพื่อเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นสิ่งที่ดีเสริมให้เกิดศักยภาพทางการแข่งขันที่ดี (Thammawimutti and Chuntuk, 2017)

Chi-square = 8.658, Chi-square/df = 1.731, df = 5, $P = 0.123$, RMSEA = 0.043

CFI = 0.996, TLI = 0.987, SRMR = 0.030

Figure 1. Community enterprise management model in Sakon Nakhon province to Thailand 4.0

นอกจากนี้ การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 มีประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีก 6 ประเด็น ดังนี้

1. การบริหารจัดการนวัตกรรม เป็นสิ่งที่สำคัญต่อวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทย โดยภาครัฐต่างให้ความสำคัญและมีแนวทางในการส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนใช้ประโยชน์จากนวัตกรรม ไม่ว่าจะเป็น wifi ในหมู่บ้านซึ่งผลการวิจัยก็สอดคล้องและมีแนวโน้มว่าวิสาหกิจชุมชนยังคงต้องพึ่งพาอาศัยนวัตกรรมให้มาก อย่างเช่นการใช้เทคโนโลยีนาโนกับผลผลิตทางการเกษตรในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากในปัจจุบันอันอาจจะกลายเป็นชุมพลที่สำคัญในอนาคต การใช้นวัตกรรมนาโนเทคโนโลยีในการจัดการเกษตรเป็นสิ่งที่ท้าทายมากต่อความท้าทาย

ในทั่วโลกต่อการรักษาความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนในการผลิตอาหารภายในประเทศอินเดีย (Pandey, 2018) การจัดการกับนวัตกรรมต้องมีการดำเนินการพัฒนาธุรกิจอย่างต่อเนื่อง มีขั้นตอนใหม่ ๆ ในการสร้างหรือบูรณาการมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่มีความยั่งยืน อีกทั้งยังต้องมีการดำเนินการฟื้นฟูองค์กรที่มีอยู่ภายในชุมชนให้มีความรู้และมีความเข้าใจถึงนวัตกรรม (Jaiswal and Srivastava, 1976) การใช้เครือข่ายนวัตกรรมเป็นอีกสิ่งหนึ่งในการนำมาใช้ในการบริหารจัดการกับวิสาหกิจชุมชนได้ ผลการวิจัยก็ยังสอดคล้องกับ Klerkx *et al.* (2010) กล่าวถึงการใช้ระบบนวัตกรรมทางการเกษตรที่เป็นการใช้ปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันผ่านนวัตกรรมทางด้าน

เครือข่าย ซึ่งนวัตกรรมเครือข่ายมีผลต่อสภาพแวดล้อมภายในวิสาหกิจชุมชนหรือในองค์กร การจัดการกับนวัตกรรมโดยเฉพาะการจัดการระบบ นวัตกรรมจัดการความรู้ คล้ายกับ Brink and Madsen (2016) กล่าวถึงธุรกิจ SMEs สามารถที่จะบริหารจัดการโดยอาศัยนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมของบรรดาสมาชิกในการที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายจากการใช้พลังงานภายในฟาร์มได้

2. การประเมินผล เป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการย้อนดูการดำเนินการของบรรดาวิสาหกิจชุมชน การมอ้ยอนเพื่อประเมินความผิดพลาด การตรวจสอบในสิ่งที่ผิดพลาดและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น การประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งกระบวนการถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่จะช่วยให้องค์กรเกิดการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขสู่สิ่งที่ดี Bank *et al.* (2013) กล่าวถึงแนวความคิดที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น มีแนวคิดโดยสรุปถึงการสะท้อนกลับถึงว่าการดำเนินการพัฒนาชุมชนต้องสร้างให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงบวกที่ต้องมีความยั่งยืนต่อชุมชนและวิถีชีวิต Bebbington *et al.* (2008) กล่าวให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนควรจะมีการประเมินคุณค่าในแต่ละขั้นตอนด้วย รวมถึงการประเมินถึงการออกแบบองค์กร การประเมินการจัดการ และการประเมินผลการติดตามผลงาน

3. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ซึ่งภูมิปัญญาเป็นสิ่งล้ำค่าของวิสาหกิจชุมชน เป็นความรู้ที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ อันเป็นความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การบริหารจัดการกับภูมิปัญญาเพื่อมิให้เลือนหายไปจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของวิสาหกิจชุมชน นักวิจัยบางคนก็กล่าวถึงภูมิปัญญามีความสำคัญต่อองค์กร มีผลกระทบที่สำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร รวมถึงผลกระทบในระดับบุคคลและในระดับชุมชน (Rowley, 2006) นอกจากนี้แล้ว Yang (2008) กล่าวถึงภูมิปัญญาสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ลักษณะบุคลิกภาพหรือสมรรถนะของแต่ละบุคคล

(2) ผลลัพธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบวก (3) ระบบของความรู้เชิงปฏิบัติ และ(4) กระบวนการที่ยังคงเกิดขึ้นจริงในช่วงชีวิต ซึ่งพบว่าภูมิปัญญาเป็นสัจธรรมของสมาชิกภายในชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นความมีคุณค่า และต้องอาศัยการปฏิบัติและการถ่ายทอดความรู้สู่กันและกัน นักวิจัยบางท่านศึกษาถึงภูมิปัญญาของบรรดาผู้นำชุมชนที่ต้องใช้รูปแบบในการจัดการและวัฒนธรรมในการบริหารจัดการกับภูมิปัญญา ซึ่งในทุกวันนี้ในแต่ละชุมชนยังขาดการสะท้อนถึงการบริหารจัดการภูมิปัญญาที่ผ่านมานั้น เป็นอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะการประกอบธุรกิจสมัยใหม่ในปัจจุบันต้องอาศัยภูมิปัญญาของคนรุ่นเก่าในการช่วยจัดการกับปัญหา (Hosseini *et al.*, 2015)

4. การบริหารจัดการกับความมั่นคง ความมั่นคงของวิสาหกิจชุมชนเป็นพื้นฐานที่ดีของเศรษฐกิจ การบริหารวิสาหกิจให้มีความมั่นคงจึงนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นมาก การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพ การสร้างความมั่นคงด้านรายได้ การสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตในอนาคต สมาชิกทุกคนที่อยู่ในวิสาหกิจชุมชนต่างมีความต้องการทั้งสิ้น ความมั่นคงที่ดีทุกคนต้องพยายามพึ่งตนเองให้มากที่สุด โดยอาศัยการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ความมั่นคงในสภาพตลาดที่มีความทันสมัยจะเป็นพื้นฐานที่มีความมั่นคงของวิสาหกิจชุมชน เป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เมื่อวิสาหกิจมีเสถียรภาพก็จะเกิดข้อได้เปรียบหลายประการเหนือวิสาหกิจอื่น ๆ ทางด้านสินเชื่อและการลงทุน (Mokeev *et al.*, 2015) นักวิชาการบางท่านกล่าวถึงความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจจะขึ้นอยู่กับความสามารถของบรรดาสมาชิกที่อยู่ในวิสาหกิจชุมชน ในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งต้องเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการ (Perciu *et al.*, 2014)

5. การบริหารจัดการแผน แผนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นเสมือนแนวทางหรือหนทางในการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะการวางแผนกลยุทธ์ การ

วางแผนทั้งแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว รวมถึงต้องมีการวางวิสัยทัศน์และพันธกิจเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการที่ดี การวางแผนกลยุทธ์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและมีความรัดกุมให้ครอบคลุมทุกกิจกรรมภายในกิจการ นักวิชาการบางท่านกล่าวถึงการวางแผนทรัพยากรของวิสาหกิจชุมชนที่มีความยั่งยืน จะมีกรอบแนวคิดในการวางแผน 2 แนวคิดหลัก ประกอบด้วยแนวคิดความยั่งยืน (สังคมสภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจ) และการตัดสินใจ (แผนกลยุทธ์ ยุทธวิธี และระดับการดำเนินงาน) องค์ประกอบเหล่านี้จะมีลักษณะที่หลากหลายที่จะเป็นตัวชี้วัดได้ถึงความยั่งยืน รูปแบบการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการแผนกลยุทธ์ที่มีความยั่งยืน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระบบการวางแผนทรัพยากรที่ยั่งยืน และการบริหารโครงการ (Chofreh *et al.*, 2018) การบริหารจัดการแผนตามแนวคิดของ Goni *et al.* (2013) กล่าวถึงระบบการวางแผนทรัพยากรในกิจการต้องลงมือปฏิบัติตามการสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูงในองค์กร รวมถึงข้อผูกพันของทีมงานโครงการที่มีความมั่นใจได้ว่าจะดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งการวางแผนเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารจัดการองค์กร ขับเคลื่อนโดยอาศัยแนวคิด วิสัยทัศน์และพันธกิจของบรรดาผู้บริหารที่ต้องมองการไกลในอนาคตเพื่อความอยู่รอดขององค์กร และ Costa *et al.* (2016) กล่าวถึงการวางแผนทรัพยากรในกิจการ ซึ่งเป็นระบบที่เป็นหัวใจหลักของทุกบริษัท โดยผลลัพธ์จากการศึกษาค้นคว้าการวางแผนทรัพยากรในกิจการ ผู้บริหารระดับสูงต้องให้การสนับสนุนในการดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรม และระบบที่มีคุณภาพ ล้วนมีนัยสำคัญต่อการบริหารจัดการทรัพยากรในกิจการ และนอกจากนี้แล้วการวางแผนในการรวมกลุ่มเพื่อการดำเนินงานก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะการวางแผนในการมีส่วนร่วมกันในชุมชน การวางแผนเกี่ยวกับนโยบาย

ของภาครัฐ แผนการณ์ในการรวมกลุ่มให้เป็นหนึ่งเดียวกัน จะเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี (Mettathamrong *et al.*, 2017) นอกจากนี้แล้ว Vechgama and Tuisuep (2018) กล่าวถึงการวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การรายงานผล และการตลาด ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนในอนาคตในการพัฒนาชุมชนที่ดี

6. การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอีกหนึ่งรูปแบบในการบริหารจัดการกับวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความพอเพียง และมีความพอประมาณ โดยยึดหลักตามแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้ทรงดำริไว้ถึงทางสายกลางในการดำรงอยู่ และการดำเนินชีวิตของประชาชน ให้มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน บนเงื่อนไขของความรู้ และคุณธรรมที่ดี หากวิสาหกิจชุมชนน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ก็จะทำให้เกิดความสุขในชีวิตและเกิดความยั่งยืนได้ ดังเช่น Kaewsuwan (2015) กล่าวถึงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังให้คนในชุมชนมีการพัฒนาไปได้อย่างมีความมั่นคง โดยเน้นไปที่การสร้างรากฐานเศรษฐกิจและสังคมให้มีความเข้มแข็ง มีการรักษาสมดุลของแหล่งทุนและทรัพยากรในทุกมิติ ตลอดจนการปรับตัวให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีความรู้เท่าทัน การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนซึ่ง Pimki and Ridsomboon (2014) กล่าวถึงความเป็นไปได้ในการประยุกต์หลักการจัดการของวิสาหกิจชุมชนกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการทำธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ก่อหนี้ ดำเนินกิจการแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีการประยุกต์ใช้วัตถุดิบที่อยู่ภายในชุมชน เน้นการจ้างงานภายในชุมชน ประหยัด ซื่อสัตย์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความสามัคคีต่อกัน

สรุป

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 เป็นการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาเรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ดี รวมถึงการบริหารจัดการนวัตกรรม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ใหม่ ๆ ในการคิดค้นและพัฒนาองค์ความรู้อยู่เสมอ การประเมินผล การบริหารจัดการภูมิปัญญา การบริการจัดการแผน และสุดท้ายการบริหารจัดการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียง ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน เป็นหลัก แนวคิดที่ต้องพึงระลึกไว้เสมอ รวมถึงต้องให้สมาชิกในวิสาหกิจชุมชนต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ สิ่งทีกล่าวมานี้ล้วนแต่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Bank, G., D. Kuir-Ayius, D. Kombako and B. Sagir. 2013. Conceptualizing mining impacts, livelihoods and corporate community development in Malenesia. Community Development Journal 48(3): 484-500.
- Bebbington, A., L. Hinojosa, D.H. Bebbington, M. L. Burneo and X. Warnaars. 2008. Contention and ambiguity: Mining and the possibilities of development. Development & Change Journal 39(6): 887-914
- Brink, T. and S.O. Madsen. 2016. The triple helix frame for small- and medium- sized enterprises for innovation and development of offshore wind energy. Triple Helix 3(1): 1-23.
- Chofreh, A.G., E.A. Goni and J.J. Klemes. 2018. Sustainable enterprise resource planning systems implementation: A framework development. Journal of Cleaner Production 198: 1345-1354.
- Community Development Department. 2004. An Analysis of the Study on Rural Development in Thailand, One Tambon One Product Process. Community Development Department, Bangkok. (in Thai)
- Costa, C. J., E. Ferreira, F. Bento and M. Aparicio. 2016. Enterprise resource planning adoption and satisfaction determinants. Computers in Human Behavior 63: 659-671.
- Cronbach, L. J. 1951. Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika 16(3): 297-334.
- Goni, F.A., A.G. Chofreh, S. Sahran, M. Mukhtar and S. Abdul. 2013. Small to medium enterprises perspective in integrating business processes and functions. Journal of Applied Science and Agriculture 8(5): 474-489.
- Hosseini, M., J. Moore, M. Almaliki, A. Shahri, K. Phalp and R. Ali. 2015. Wisdom of the crowd within enterprises: Practices and challenges. Computer Networks 90: 121-132.
- Jaiswal. N. K. and K. B. Srivastava. 1976. Transfer of farm technology to small farmers: A study of organizational problems in India.

- Agricultural Administration 3(4): 249-262.
- Jones, C. and P. Pimdee. 2017. Innovative ideas: Thailand 4.0 and fourth industrial revolution. Asian International Journal of Social Sciences 17(1): 4-35.
- Kaewsuwan, V., K. Naressenie and B. Sriharun. 2015. Strategies for community development based on the principle of sufficiency economy philosophy. VRU Research and Development Journal Humanities and Social Science 10(3): 285-294. (in Thai)
- Klerkx, L., A. Noelle and L. Cees. 2010. Adaptive management in agricultural innovation systems: The interactions between innovation networks and their environment. Agricultural Systems 103(6): 390-400.
- Mettathamrong, J., C. Phromket and C. Rattanaphunt. 2017. Factors of aggregation for occupations group development in Sakon Nakhon of villagers. Journal of Behavioral Science for Development 9(2): 141-158. (in Thai)
- Mokeyev, V. V., E. V. Bunova and A. V. Perevedentceva. 2015. Analyzing the economic stability of an enterprise with the help of eigenstate method. Procedia Engineering 129: 681-689.
- Office of the National Economic and Social Development Board. 2003. Annual Report 2003 Sustainable Development: Economic and Social Development of the Country: 2 Years of Change. NESDB, Bangkok. (in Thai)
- Pandey, G. 2018. Challenges and future prospects of agri-nanotechnology for sustainable agriculture in India. Environment Technology & Innovation 11: 299-307.
- Pensute, C. 2017. Thailand 4.0 economics and political contexts. Political Science and Public Administration Journal 8(1): 67-99. (in Thai)
- Percium, R., A. Stratan and A. Timush. 2014. The methodology of financial stability assessment of Republic of Moldova through macroeconomic indicators. Procedia Economics and Finance 15: 383-392.
- Pimki, T. and J. Ridsomboon. 2014. The practical use of the royal sufficiency economy with community enterprise in Chanthaburi province. SDU Research Journal Humanities and Social Sciences 10(1): 1-22. (in Thai)
- Plengdeesakul, B. and P. Plengdeesakul. 2018. Developing creative products by adopting local wisdom of natural resource

deployment in communities located near Chulabhorn Dam: A case study of Mae Somsri processed fresh water fish community enterprise at Tung Lui Lai subdistrict, Kon San district, Chaiyaphum province. Journal of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University 10(2): 206-230. (in Thai)

Rowley, J. 2006. What do we need to know about wisdom?. Management Decision 44(9): 1246-1257.

Thammawimutti, A. and T. Chuntuk. 2017. Innovative and creative human

capital of community enterprise entrepreneurs. Veridian E Journal, Silpakorn University 10(1): 1572-1589. (in Thai)

Vechgama, K. and K. Tuisuep. 2018. Management pattern for pineapple farmer group: A case study the pineapple cultivation farmer, Bansadej, Phichi subdistrict, Lampang province. Journal of Community Development and Life Quality 6(3): 605-621.

Yang, S. H. 2008. A process view of wisdom. Journal of Adult Development 15: 62-75.
